

faa saadanne Personer, uden meget Hensyn til deres Præstationer, op i de ordenlige Professorers Rækker. Thi efterat den paagældende Docent har doceret gennem en statelig Række af Semestre, under hvilken Tid han har faat sine Existensmidler gennem Görresselskabet eller fra anden Side, virkes der gennem den offentlige Mening, som Kapellanpressen har bearbejdet, eller endog gennem parlamentariske Operationer fra Centrumspartiets Side ind paa de paagældende Myndigheder paa en saadan Maade, at den paagældende Videnskabsmand endelig sejler ind i Professoratets Havn, hvorved man mener at faa den fri Videnskab tvungen ind i den romerske Dogmetros Lænker. Lykkes dette, tør den kun bevæge sig under en pavelig Ufejlbarheds Tryk, saa vil den ganske vist blive fuldstændig kneblet.«

A. Strindberg, Isbrud, fire Fortællinger. Dansk, af Forfatteren avtoriseret Udgave. Kbhvn. P. G. Philipsens Forlag. 1885. (301 S.)

I denne Bog (hvis svenske Titel er »Utopier i virkeligheden«) fremfører Forf. de samme Ideer, som vore Læsere kender fra vor lille Artikel »August Strindberg som Socialfilosof«, i *Nationalekonomisk Tidsskrift* 1885, 2. Hefte. Overfladiskhed i Tanken, men Kraft, Energi og Farve i Udtrykket.

Forf. siger, at »denne Bog handler om Arbejdet for Samfundets Forbedring og om de allerede udførte Reformforsøg, som har haft et heldigt Udfald«. Disse »Reformforsøg« ere Godins Familistère i Guise, Verdenspostforeningen og Alabama-Voldgiftsretten. Disse Reformere — eller Forsøg, forsaavidt Talen er om det Godin'ske Foretagende, om hvilket vi forøvrigt henviser til Docent Westergaards Artikel i *Nationalekonomisk Tidsskrift* Bd. XIX — disse Reformere har vor Sympathi, — men det er ubegribeligt, at de ogsaa har Strindbergs. Disse Reformere har alle det tilfælles, at de er det modsatte af det sociale »Nedbrydningsarbejde«, Strindberg ønsker, — at de knytter

faa saadanne Personer, uden meget Hensyn til deres Præstationer, op i de ordenlige Professorers Rækker. Thi efterat den paagældende Docent har doceret gennem en statelig Række af Semestre, under hvilken Tid han har faat sine Existensmidler gennem Görresselskabet eller fra anden Side, virkes der gennem den offentlige Mening, som Kapellanpressen har bearbejdet, eller endog gennem parlamentariske Operationer fra Centrumspartiets Side ind paa de paagældende Myndigheder paa en saadan Maade, at den paagældende Videnskabsmand endelig sejler ind i Professoratets Havn, hvorved man mener at faa den fri Videnskab tvungen ind i den romerske Dogmetros Lænker. Lykkes dette, tør den kun bevæge sig under en pavelig Ufejlbarheds Tryk, saa vil den ganske vist blive fuldstændig kneblet.«

A. Strindberg, Isbrud, fire Fortællinger. Dansk, af Forfatteren avtoriseret Udgave. Kbhvn. P. G. Philipsens Forlag. 1885. (301 S.)

I denne Bog (hvis svenske Titel er »Utopier i virkeligheden«) fremfører Forf. de samme Ideer, som vore Læsere kender fra vor lille Artikel »August Strindberg som Socialfilosof«, i *Nationalekonomisk Tidsskrift* 1885, 2. Hefte. Overfladiskhed i Tanken, men Kraft, Energi og Farve i Udtrykket.

Forf. siger, at »denne Bog handler om Arbejdet for Samfundets Forbedring og om de allerede udførte Reformforsøg, som har haft et heldigt Udfald«. Disse »Reformforsøg« ere Godins Familistère i Guise, Verdenspostforeningen og Alabama-Voldgiftsretten. Disse Reformere — eller Forsøg, forsaavidt Talen er om det Godin'ske Foretagende, om hvilket vi forøvrigt henviser til Docent Westergaards Artikel i *Nationalekonomisk Tidsskrift* Bd. XIX — disse Reformere har vor Sympathi, — men det er ubegribeligt, at de ogsaa har Strindbergs. Disse Reformere har alle det tilfælles, at de er det modsatte af det sociale »Nedbrydningsarbejde«, Strindberg ønsker, — at de knytter

Enkeltexistenserne stedse mere sammen, — at de forøger den indbyrdes Afhængighed. Og Strindberg sværmer netop for den individuelle Uafhængighed! Strindberg vil skrive en »Bog, der handler om Arbejdet for Samfundets Forbedring«, — men »Samfundets Forbedring« er, set fra Strindbergs Standpunkt — dets Opløsning. Strindberg tror, at han er Socialist (og navnlig i den første af de fire Fortællinger giver han en Slags Udvikling af, hvad man kan kalde det socialistiske Program), — men han er Anarkist, Ultra-Individualist, — det modsatte af Socialist! Han ender sit Forord med den Bemærkning, at de Reformforsøg, Bogen omhandler, »naturligvis (!) alle foregaar i Udlandet, thi i Sverig gaar Udviklingen Sneglens Gang til Østersen«, og dette siges som en Bitterhed, en Bebrejdelse til Strindbergs Fædreland, — og alligevel er netop Østersen Strindbergs Ideal. Rigtignok siger han, at han ikke angriber »Kulturen«, men »Overkulturen«; — han siger det, men det er uheldigt, at saadant Noget maa siges Læserne. Han siger — og deri har han begribeligvis Ret! —, at »Udviklingen ikke altid gaar fremad mod det Bedre«, men han burde have sagt, at efter hans Mening er den sociale Udvikling for Størstedelen gaaet fremad mod det Værre. Thi hvad betyder det, at være »højere og mere udviklet«? Strindberg svarer: »det skulde vel betyde at være bedre udrustet til Tilværelseskampen.« Men er Mennesket bedre udrustet til denne Kamp end Dyret? Strindberg henviser til, at »Østersen er personlig beskyttet mod Fjender i langt højere Grad end Mennesket (sic!), og da den forener begge Køn i sig, behøver den ikke at vove sit Liv i Kampen om Hunnen.« Og er særlig Kulturmennesket »udviklet« eller »udartet«? Strindberg svarer: »Mennesket, som dør af Kulde, naar det ikke har Kredit hos sin Skrædder, er sikkerlig udartet fra den Tid, da det gik med naturlig Pels, og det var sikkerlig mere hensigtsmæssigt at løbe i Skoven, som ingen ejede, paa Alverdens Mark, hvor der var Mulighed for at faa Mad, selv om man maatte slaas om den, end som nu at bruge sin Intelligens til at trække

for andre eller skaffe sig Endossenter paa en Vexel.« Den Vilde har efter Strindbergs Opfattelse en rigere Adgang til »at faa Mad« end Kulturmennesket. Hvorfor? Fordi Kulturen har ødelagt de naturlige Evner. Mennesket »gik Omveje og ledte efter det U hensigtsmæssige.« Men her møder en Gaade, som Strindberg ikke løser: Da vore Forfædre stod paa samme Trin som Hottentotterne eller, endnu bedre, paa et endnu mere primitivt Standpunkt, havde de ikke blot, hvad vi ikke har, udmærkede Sanser og et godt Helbred, men tillige »en Masse fine Sjæleevner (sic!), som vi har tabt«, og disse i legemlig og aandelig Henseende saa rigt udstyrede Individuer benyttede deres Evner til at — »lede efter det U hensigtsmæssige«. Men af Nutidens Mennesker, der er Svæklinge og Idioter i Sammenligning med Fortidens, arbejder en stor Mængde paa at genfinde, hvad Strindberg kalder — »det Hensigtsmæssige«, og de arbejder ikke i det Smaa, nej de arbejder, siger Strindberg, »med Stormskridt.« Se, at Vismændene leder efter det U hensigtsmæssige og gaar Omveje, medens Idioterne arbejder for det Hensigtsmæssige, det er virkelig gaadefuldt! Men maaske giver Strindberg Løsningen i sin næste Bog, der sagtens kommer snart. Og med det Samme vil han maaske forklare, hvorfor Naturmennesket, der siges at være saa langt bedre udrustet til Tilværelseskampen end Kulturmennesket, dog, efter hvad Statistiken oplyser, lever kortere end dette, og, efter hvad Historien oplyser, egenlig ikke som Regel gaar af med Sejren, naar det støder sammen med det saa ukampdygtige Kulturmenneske.

Bogen handler om Socialisme, om Militarisme etc. etc. »Samfundsløgnen«, der gør os til Dobbeltgængere«, drages ofte frem, men den har Max Nordau (under hvis Indflydelse Strindberg i høj Grad staar) dog belyst langt fuldstændigere i sin Bog. — »Økonomiske Spekulationer« over Bestemmelsen af Arbejdslønnen har ledt Strindberg til følgende Opdagelse: »Se nu dem dør [nogle Gasværksarbejdere]; de har 30 Centimer for Timen, ti Gange mindre end hun [en Sproglærerinde], som sidder i Stolen i det

varme Værelse og taler om Vejret og Theatret. Det lader til, at Arbejdslønnen i denne bagvendte Verden staar i et omvendt Forhold til Arbejdets Anstrængelse! Det er ganske oplysende, men endnu har ingen Nationaløkonom vovet at belyse det; han vilde i saa Fald strax være bleven erklæret ikke at være Nationaløkonom.« Imidlertid turde det være en ikke ubekendt Kendsgerning, at for Exempel Stuart Mill har sagt, at Anstrængelse og Fortjenesten i Almindelighed i denne bagvendte Verden staar i omvendt Forhold til hinanden og »vovet at belyse det.« Det vides dog ikke, at Stuart Mill »er bleven erklæret ikke at være Nationaløkonom.«

Om Opdragelsen, der i Strindbergs Øjne kun bestaar i »Indskærpelse af de sociale Fordomme«, føres følgende Samtale i en af Fortællingerne: »»Gaa og hent en Stol til Fader«, sagde Moderen til den ældste af Pigebørnene, Vera, som vel var fem Aar. — »Nej, Annischka«, sagde Paul [Faderen], »Vera skal ikke gøres til Slavinde.« — »Jeg vil ikke«, havde Vera allerede svaret. — »Maa man svare paa den Maade?«, sagde Moderen. — »Ja«, sagde sagde Paul, »saadan skal man just svare. Den, som ikke lærer at ville og tale ud af sin fri Vilje, mens han er ung, bliver en viljeløs Stakkel eller Løgner, naar han bliver stor! Hvorfor skal vi opdrage vore Børn til at være Slaver? Om otte Aar skal Vera ud i Livet. Saa har vi ikke mere nogen Slave i hende, og vor Mening er vel ikke at opdrage hende til at sætte Stole til Andre. Hvis Vera vil sætte en Stol til mig, saa takker jeg hende, men hun skylder mig intet.« — »Du har Ret«, sagde Moderen, »men jeg kan ikke altid se Sagen fra de ny Synspunkter.« — »Nej, det kan jeg heller ikke altid, men vi maa vænne os til det.«

Og om hvad der læres af Bøger: »Hun [en ung Dame, der lige havde bestaaet Studentereksamen] havde ikke læst et frigørende Ord i alle disse Bøger, der var anordnede og garanterede af Staten. De handlede jo kun om Uvirkeligheder, om det, som havde været, om det, som aldrig mere

kunde komme; men om det Liv, som nu levedes, om Fremtiden stod der ikke et Ord. Det var blot en Forherligelse af den menneskelige Daarskab. Der stod den store Reformator Calvin, der næppe selv var sluppen fra Baalet, fordi han ikke troede paa Nadverens Mysterium, før han lod Michael Servet brænde, fordi denne troede, at Treenigheden var en Selvmodsigelse. Her pristest Menederen og Anarkisten Wilhelm Tell, som strængt taget ikke var en hæderlig Mand, da han brød sin Ed og ophidsede Folket. Hun spekulerede over, hvordan hun vel kunde komme en Skovspurv saa nær, at hun skulde kunne tælle dens Vingefjær, for ikke at forvexle den med en Graaspurv. Hun var aldeles vis paa, at hun ikke kunde tage en Torbist for en Sandløber, om hun end ikke regnede Ledene i Fodroden efter, og paa Torvet vilde hun nok kunne kende en Skalle fra en Aborre uden at vide, hvor mange Skæl den ene eller den anden havde paa Sidelinjen. Hun havde intet Haab om nogensinde i Livet at træffe paa en retvinklet Triangel og at faa den Fornøjelse at overbevise en Tvivler om, at Hypothenusens Kvadrat var lig Summen af begge Kateternes Kvadrater. Hun vidste ikke, hvad hun skulde bruge Logarithmer til, da hun ikke havde i Sinde at blive Søkaptajn og Christoffer Columbus jo desuden opdagede Amerika uden Logarithmer, som Leibnitz først et Par Hundrede Aar senere morede sig med at opstille. Hun forstod ikke, hvad hun skulde med Astronomiens nyere Gisninger, siden Ægypterne allerede havde lavet Almanakken uden Herschels Teleskop. Hun begreb ikke, hvad hun skulde med Archimedes's Sætninger og Mariottes Love, da Eddison havde opfundet Telefonen uden det. Hvori laa da Bøgenes Frigørelse?*

Som Socialfilosof er, som man vil se, Strindberg i denne Bog akkurat lige saa skarpsindig som i de af os tidligere omtalte Afhandlinger. Hele Forskellen er, at han i denne Bog har iført sin Socialfilosofi et novellistisk Klædebon. Derved opnaar han at faa et større Publikum i Tale.

Det vil han maaske faa til at tænke over store Spørgsmaal, som det ellers ikke skænker nogen Tanke. Saa meget desto bedre! Nogen Skade af den Strindbergske Filosofi vil det næppe tage.

Fra et æsthetisk Standpunkt vil Dommen over Bogen maaske lyde særdeles gunstig; derom tilkommer det ikke os at udtale nogen Mening.

A. P.-St.
